

36. výroční konference LIBER

3. 7. až 7. 7. 2007, Varšava, Polsko

Zpráva ze zahraniční cesty

Mgr. Iva Prochásková, Mgr. Daniela Tkačiková

36. výroční konference LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche) se konala ve Varšavě (<http://liber2007.buw.uw.edu.pl/>). Spolupřadatelem vedle LIBER byla Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, <http://www.buw.uw.edu.pl/>, a Biblioteka Narodowa, <http://www.bn.org.pl/>.

3. 7. 2007

Tématem prvního odpoledne, které předchází zahájení vlastní konference, byla spolupráce evropských organizací vědeckých knihoven. Toto téma se objevilo poprvé a je reakcí na diskuse o novém profilu LIBER, vedené v uplynulých dvou letech. Jednoznačně vyjadřuje záměr LIBER více spolupracovat s národními a regionálními asociacemi a podpořit ty jejich aktivity, které mohou být úspěšně koordinovány na národní i nadnárodní úrovni. V programu vystoupili:

Timothy Mark, výkonný ředitel CARL (Canadian Association of Research Libraries, <http://www.carl-abrc.ca/>), který ve svém příspěvku shrnul jednoznačné důvody pro existenci národních asociací a jejich spolupráci na nadnárodní úrovni. Jako nejdůležitější příklady uvedl vyjednávání na politické půdě a lobování, ať už se jedná o oblasti, jako jsou autorské právo, cenové politiky vydavatelů nebo otázky otevřeného přístupu k informacím. Zdůraznil, že právě organizace LIBER by se mohla stát platformou pro koordinaci aktivit tohoto druhu v nadnárodním měřítku.

Toby Bainton, od r. 1996 sekretář SCONUL (Society of College, National and University Libraries, <http://www.sconul.ac.uk/>), vysvětlil, jak vznikaly a vyvíjely se asociace vědeckých knihoven v západních zemích, a co je v současnosti předmětem jejich činnosti. Zdůraznil, že to není jen formulace strategických cílů a jejich prezentace před oficiálními orgány, ale také realizace praktických projektů, jejichž úspěšné řešení dodává asociaci věrohodnost právě při jednání s těmito orgány.

Emilija Banionyte, předsedkyně LRLC (Lithuanian Research Library Consortium, <http://www.lmba.lt/>), představila hlavní cíle konsorcia. Konsorcium bylo založeno v r. 2001 a hlavním úkolem bylo zajistit předplatné do elektronických zdrojů na národní úrovni.

Pierre Carbone, koordinátor francouzského konsorcia Couperin (<http://www.couperin.org/>), popsal ve svém příspěvku současné principy konsorciálního vyjednávání s největšími producenty vědeckých periodik a nastínil možné budoucí cesty.

Další částí programu byla diskuse, řízená viceprezidentem LIBER Peterem Foxem, na téma spolupráce LIBER a národních a regionálních organizací, která však také vzhledem ke krátkosti vymezeného času žádné významné podněty nepřinesla.

Následovalo oficiální zahájení konference, při němž promluvili Prof. Wojciech Tygelski, prorektor Varšavské univerzity pro výzkum a mezinárodní vztahy, ředitelka Univerzitní knihovny Varšavské university Ewa Kobierska-Maciużsko, ředitel polské Národní knihovny Tomasz Makowski a prezident LIBER Hans Geleijnse. Úvodní přednášku proslavil prof. Jan Madey, který představil úspěchy mladých polských vědců v oblasti IT na mezinárodním poli.

4. 7. 2007

Program byl zahájen firemní prezentací firmy ProQuest týkající se publikování disertačních prací v open access (http://proquest.com/products_umi/dissertations/epoa.shtml).

Další dva příspěvky byly věnovány hodnocení kvality knihoven. William Simpson (University Library, Manchester) a Didar Bayir (Library of the Koc University, Istanbul) představili výsledky semináře „*Měření kvality v knihovnách*“, který pořádala Sekce řízení a správy knihoven v březnu 2007 v Paříži. Shrnuli nástroje, standardy a ukazatele výkonu vhodné pro evaluaci knihoven. Jako důležitý nástroj vyzdvihli benchmarking a stanovení klíčových indikátorů výkonu (KPIs – Key Performance Indicators) jako společných standardů pro srovnávání. Důležité je také samozřejmě měření dopadu činnosti knihovny, tj. uživatelská odezva, která představuje jakousi přidanou hodnotu, a měla by být sledována v pravidelných cyklech. Nicméně upozornili v této souvislosti na možnou únavu uživatelů z dotazníkových akcí. Všechny materiály z tohoto semináře budou dostupné na nových webových stránkách LIBER, které jsou v přípravě.

Pierre-Yves Renard (Institut national de la statistique et des études économiques, Paris) ve své prezentaci ukázal, jak mohou být normy ISO 2789 a ISO 11620 využity jako strategické nástroje pro proces hodnotící výkony knihoven. Upozornil na to, že tyto dvě normy sice odrážejí vývoj ve struktuře a službách knihoven a mohou sloužit jako podklad pro základní data v hodnotícím procesu, nicméně bude třeba je v brzké době revidovat tak, aby postihly i nejnovější vývoj v této rychle se rozvíjející oblasti a zvýšila se tak jejich přímá aplikovatelnost v procesu hodnocení.

Další dva příspěvky byly věnovány „lidským zdrojům“ v knihovnách. Anne Murray (Cambridge University Library) se věnovala otázkám profesní přípravy mladých knihovníků na vedoucí pozice. Upozornila na skutečnost, že mladí pracovníci ve většině knihoven nejsou systematicky na tuto úlohu připravováni, neexistují žádné standardy (kromě kvalifikačních požadavků), které by stanovovaly rozsah a úroveň znalostí a dovedností žádoucích pro plnění úkolů na vedoucích pozicích v profesi, která je konfrontována s rychle se měnícím prostředím. Ukazuje se, že kromě obecných tréninkových aktivit, jako je například Future Leaders Programme (<http://www.lfhe.ac.uk/support/flp/flpbrochure.pdf>), do kterých je možné mladé pracovníky vyslat, je velmi důležité vytvořit v instituci tzv. nástupnické plány a pracovníky do nich zařazené systematicky připravovat na budoucí úlohu nejen teoreticky, ale především prakticky způsobem „learning by doing“.

Henryk Hollender (Lublin University of Technology Library) ve svém příspěvku přehledně shrnul situaci, v níž se nacházejí polské knihovny po vstupu země do EU v r. 2004. Jsou sice dostatečně právně zakotveny, ale jejich význam pro společnost je zdůrazňován jen proklamativně a nikoli reálně, např. finanční podporou. Pro mladé absolventy univerzit je kariéra v knihovně velmi málo atraktivní a navíc přetrvává rozpor mezi knihovnickým vzděláváním na univerzitách a potřebami knihoven v praxi. Typickým pracovníkem v knihovně je žena ve středním až vyšším středním věku. Občas se sice objeví lidé do čtyřiceti let, především v oblastech propojených s IT, ale málokdo z nich je schopen prosadit změny do prostředí, které zůstává zakořeněno v myšlenkách z počátku devadesátých let. Příspěvek zakončil varováním. Pokud se nepodaří situaci v nejbližší době řešit, dojde v knihovnách během příštích deseti let ke generačnímu kolapsu, který bude mít zásadní dopad na služby knihoven. Domnívá se, že situace je podobná v knihovnách většiny zemí střední a východní Evropy, které se staly součástí EU v r. 2004, a řešení vidí v systematickém budování možností pro mobilitu zaměstnanců knihoven.

Odpolední program byl věnován rozvoji kolekcí elektronických informačních zdrojů a jejich dopadu na knihovny. Kristiina Hormia-Poutanen (National Library of Finland) ve svém

příspěvku na příkladu Finska ukázala, jakým způsobem byly vytvářeny dvě klíčové kolekce těchto zdrojů – první pro vědu a výzkum a druhá pro podporu občanů v každodenním životě. Tyto dvě kolekce, každá vycházející z potřeb definované skupiny uživatelů, by měly být základem pro alokování financí z centrálních zdrojů.

Hazel Woodward (The University Press, Cranfield University) představila projekt realizovaný s podporou JISC (<http://www.jisc.ac.uk/>). Základem projektu je vytipovat klíčové jádro učebních textů ve formě e-books pro čtyři obory a po dobu dvou let je zpřístupnit; poté na základě statistického vyhodnocení využívání stanovit udržitelné modely financování podobných kolekcí přijatelné jak pro knihovny, tak pro vydavatele. Více o projektu na adrese <http://www.jiscebooksproject.org/>.

Michael Cotta-Schonberg (The Royal Library, Kopenhagen) ve svém příspěvku popsal tradiční model práce oborových specialistů ve vědeckých knihovnách a jeho přežití v současné době. Představil nový model informačních specialistů.

S firemní prezentací na téma jediné platformy pro zpřístupňování elektronických knih vystoupil Andy Alferovs (Coutts Information Services).

5. 7. 2007

Převážná část druhého dne konference byla věnována současnému vývoji v ochraně a konzervaci fondů. John van Dorsen (Preservation Technologies) ve své firemní prezentaci hovořil o nových technologiích na odkysličování papíru a ochranu audio a video nosičů. Helen Shenton (British Library) představila nové centrum pro konzervaci fondů v Britské knihovně. O dánském projektu Metamorfóza, což je projekt záchrany papírového dědictví, který běží již desátý rok, hovořil Denis Schoulen (The Royal Library, Haag). Původní metoda mikrofilmování byla nahrazena digitalizací, za jejíž největší výhodu považuje možnost další práce s textem. Rozpočet projektu je 7 mil. EUR a projekt bude ukončen v r. 2016. Lars Björk (National Library of Sweden) přednesl zprávu ze semináře organizovaného sekce LIBER pro rozvoj a ochranu kolekcí, který se konal v květnu 2007 ve Stockholmu. Zdůraznil základní otázky týkající se převodu papírových sbírek do digitální podoby. Domnívá se, že digitální prezentace ovlivní způsob vnímání knih, rukopisů apod. a že určité specifické (fyzické) aspekty těchto objektů nemohou být prostřednictvím digitální prezentace zpřístupněny. Je ovšem i možné, že z jiných hledisek digitalizace naopak může pomoci lépe porozumět originálu.

Finančními aspekty digitálního uchovávání se zabýval Richard Davies (British Library), který představil projekt LIFE – Lifecycle Information for E-Literature (<http://www.life.ac.uk/>). V rámci tohoto projektu byla vyvinuta metodologie pro modelování životního cyklu e-zdrojů a vypočítány ceny za uchovávání digitálních informací pro další roky. Projekt v současné době pokračuje ve své druhé fázi.

Elektronickým publikováním v modelu open access se zabývaly další dva příspěvky. Frank Schulze (Stuttgart University Library) ve svém příspěvku „*Měření využití, citace a ohlas v prostředí otevřeného přístupu*“ uvedl, že je nyní k dispozici mnohem větší objem dat, které mohou sloužit pro statistické analýzy. Ohlas na díla publikovaná tímto způsobem může být měřen nejen autorskými citacemi, ale i čtenářskými indikátory využití, tj. prostřednictvím logů z webových serverů a linkresolverů. Přednáška představila současné iniciativy zaměřené na vytvoření odpovídající infrastruktury zahrnující jak data od vydavatelů (COUNTER, SUSHI), tak data získaná z repozitářů prostřednictvím protokolu OAI-PMH a OpenURL. Citace i statistická data o využití mohou být analyzována kvantitativně či z hlediska struktury.

Tyto analýzy mohou být kombinovány a přispět k vytvoření nové metriky k současnému impakt faktoru ISI.

Jean Vigen (CERN, Ženeva) představil udržitelný model pro publikování v časopisech s otevřeným přístupem pro obor fyzika vysokých energií. Jedná se o přesun předplácených periodik do prostředí open access tak, aby byly zachovány všechny výhody peer-review a zároveň se ukončil neustálý růst cen předplatného. Více o projektu na adrese <http://open-access.web.cern.ch/Open-Access/Scoap3WPReport.pdf>.

Firma Ex Libris Group představila produkt PRIMO, který je zástupcem nové generace portálů v prostředí Web 2.0.

6. 7. 2007

Část dopoledne posledního dne bylo jako obvykle věnována přednášejícím z pořadatelské země. Tomasz Makowski (National Library of Poland) nastínil postavení národní knihovny v digitálním období. Ewa Dobrzyńska-Lankosz (AGH University of Science and Technology Library, Krakov), která je předsedkyní Konference ředitelů univerzitních knihoven, se zabývala spoluprací mezi polskými vědeckými knihovnami. Blazej Feret (Technical University of Łódź Library) se ve svém příspěvku zamyslel nad výzvami, které pro polské akademické knihovny přináší Web 2.0.

Následovala panelová diskuse, kterou moderovala Ewa Kobierska-Maciużsko (Warsaw University Library) a která se setkala v auditoriu s velmi živým ohlasem.

V druhé části dopoledne se konalo výroční valné shromáždění LIBER, které schválilo:

- zápis z výročního shromáždění dne 7. 7. 2006 v Uppsale,
- zprávu VV, kterou přednesla Ann Matheson, generální sekretář LIBER; v roce 2006 se počet členů LIBER zvýšil na 375,
- zprávu o hospodaření, kterou přednesl pokladník Heiner Schnelling,
- zprávu auditora (Deloitte) za rok 2006 a jmenování auditora pro rok 2008,
- změny ve Statutu LIBER vztahující se k ustavení kategorie „organizační člen“, upřesnění postupu pro případné opakované volby a další drobné změny.

Místopředseda LIBER Peter Fox představil dokument „*Plán rozvoje LIBER na léta 2007 – 2010*“ a vyzval k široké diskusi o tomto materiálu. Bylo představeno také nové logo a nové webové stránky.

Předsedové jednotlivých sekcí přednesli zprávy o činnosti a nastínil hlavní směry pro následující období. Jednou z nejdůležitějších aktivit Sekce pro zpřístupňování zdrojů (Access Division) bude snaha rozšířit počet kooperujících univerzit z nových členských zemí v projektu DART-Europe (<http://elib-a.ucl.ac.uk/About/>). Sekce pro řízení a správu knihoven (Library Management and Administration Division) se soustředí na personální otázky. Na nových webových stránkách budou k dispozici nabídky expertů v různých oblastech a možnosti profesních stáží. Bude také otestována francouzská verze LIBQUAL.

Dále proběhly volby jednoho člena výkonného výboru. Navržen a jednomyslně zvolen pro další dvouleté období byl Heiner Schnelling. Na předsedkyni Sekce pro řízení a správu knihoven byla navržena a jednomyslně zvolena pro další dvouleté období Suzanne Jouguelet a na předsedkyni Sekce na ochranu zdrojů (Preservation Division) Helen Shenton.

37. výroční konference se bude v příštím roce konat v Koc University Library v Istanbulu.

Doprovodný program – exkurze do knihoven

Součástí doprovodného programu byly exkurze do několika knihoven. Zúčastnily jsme se exkurze do Univerzitní knihovny Varšavské univerzity. Budova knihovny je výrazným dílem současné architektury a byla slavnostně otevřena Janem Pavlem II. v r. 1999. Velmi pozoruhodná je střecha knihovny s okrasnou zahradou, která slouží k odpočinku a relaxaci. Vstup do vlastních prostor knihovny je z pasáže, kde komerční firmy zajišťují různé služby. Jsou zde stánky s občerstvením a kavárničky, obchod s knihami, výstavní prostor a nezbytné zázemí pro knihovnu (šatny a toalety). Knihovna je třípodlažní, v prvních dvou je umístěn fond. Knihovna má přes 2,6 mil. knihovních jednotek, z toho okolo 300 tisíc svazků ve volném výběru. K dispozici je 1 000 čtenářských míst a 109 míst s PC. Zajímavé jsou otevírací hodiny – od pondělí do soboty je otevřeno od 9 do 21 hodin, v neděli od 15 do 20 hodin. V knihovně pracuje 259 zaměstnanců.